

9. november 1944.

De norske hjemmefrontsorganisasjoner er i disse dager utsatt for de sværeste prøvelser. Overalt rapporteres det om hjemmefrontsorganiserte massarrestasjoner og avsperringer - på Grini er fangstallet steget til 4 tusen.

Begivenhetene i det befrieede Frankrike og Belgia viser klart hvilken fare en velorganisert hjemmefront i en gitt situasjon kan være for overfallsmennene, og det ser ut til at tyskerne er fast besluttet på å hindre at noe lignende skal skje i vårt land. Denne situasjon stiller de største krav til alle aktive hjemmefrontkjemper, men bevarer vi hodet kaldt, vil vi ri også denne stormen av. Fra hjemmefrontens ledelse er det kommet en del direktiver om hvordan man skal forholde seg, og London radio har behandlet situasjonen i en rekke sendinger.

Det er ikke vår sak å gi paroler og direktiver, men vi er så fri å påpeke at denne ustanselige bombarderingen med rent generelle advarsler kan ha en uheldig innflytelse på det norske folks holdning.

I et av de direktiver som hjemmefrontens ledelse har sendt ut, heter det således bl.a.: "Gå minst mulig med hemmelige papirer på deg. Må du gjøre det, så gjem dem godt." Vi kan ikke tro at det er "illegale" aviser hjemmefrontens ledelse sikter til, men vi vet at slik er det blitt oppfattet. Og i ly av dette kan enhver med frelst samvittighet tilintetgjøre hemmelige aviser så snart han får dem i hende under påberopelse av at det skjer etter parole fra høyeste hold. Selv om vi ikke overvurderer betydningen av den "illegale" presses virksomhet, er vi likevel av den oppfatning at den har en vesentlig andel i at hjemmefronten er såvidt fast som den er. Men skal den fri presse ha noen mulighet for også i fremtiden å fylle sin oppgave, må den fortsatt gå fra hånd til hånd. Og det oppnår en ikke ved å utferdige et Magna Charta for alle fryktsonne og engstelige elementer.

v v v

Finland akkurat nå.

Bortsett fra den diskusjon som nå føres om tyskere og hva en skal gjøre med dem etter krigen, er det ingenting som har tendt lidenskapene i den grad her hjemme som diskusjonen om finner og Finnlands politikk. Svært mange har sett på finsk politikk uten å kende som utslag av en spesiell finsk mentalitet, nøyaktig som mange har en tendens til å se på Tysklands framferd som utslag av en tysk folkekarakter. Mange har også bedømt Finnlands politikk ut fra sine egne - riktignok vel kamuflerte - klasseinteresser. "Finland som sivilisasjonens utpost mot østens barbari", het det som regel. Med det mente man: Finland som forsvaret av klassesamfunnet mot det sosialistiske Sovjetsamvelde.

Slikt viser bare at det er lite fruktbart å se på finner og Finland som entydige begrep. Likesom ethvert annet land rommer landet motsetninger og motstridende krefter som hver i sin tur former landets ansikt utad. Under vinterkrigen i 1940 syntes de fleste det var et vakker ansikt; vi husker ennå den til dels motbydelig sjåvinistiske agitasjon. Etterat Finland gikk i våpenbrorsskap med Tyskland i 1941, syntes de fleste det var et heslig ansikt. Og i dag er Finland igjen i ferd med å forandre fasade. Eller for å oversette det i politisk terminologi: dels er det andre menn som leder Finnlands politikk, dels er det de samme menn som har måttet gi avkall på sin tyskorientering og bøye seg for den harde nødvendighet.

Men det er ikke bare mennene i ledelsen som gir uttrykk for en annen oppfatning enn tidligere. I følge svenske avis-korrespondanser, som er den påliteligste kilde vi har om forholdene i Finland, er stemningen i landet ved å skifte. Selv om det i første omgang ikke dreier seg om noen russisk orientering, så gir den i hvert fall inntrykk av å

være preget av en besluttsom vilje til å gjøre det beste ut av situasjonen. Finnlands omorientering er gått langt lenger enn noen hadde våget å regne med. De finske soldatene har lojalt kjempet mot tyskerne for å få dem internert. De politiske fangene frigis, og alle naziorganisasjoner og -foreninger med sjåvinistisk program, blønt annet skyddskåren, oppløses. De - forholdsvis få - menn som russerne har satt opp på listen over krigsforbrytere, arresteres. Det politiske liv begynner igjen å bli normalt, kommunistpartiet tillates osv. - Nå kan man naturligvis si at dette er ting som finnene nødt og tvungent må gjøre, men den ting at det foregår så knirkfritt, viser at et stemningsomslag ligger bak. Uten tvil viser det også at enigheten om å slutte opp i krigen på Tysklands side, ikke har vært så hundre prosent.

Nå har selvsagt tyskerne gjort hva de kunne for å lette omorienteringen. Overfallet på Høglund fikk i høy grad følelsene for Tyskland til å kjøle, og hendingsene i nord har skapt uhyre forbitrelse. For hver gård som tyskerne har brent, og for hvert gisteil som de har tatt har de økt finnernes kampevilje. Og etter ødeleggelsen av Rovaniemi kan en trygt si at krigen mot tyskerne er blitt populær. Ingen kunne vel ha drømt om det, men tyskerne er nå en gang mestere i kunsten å vekke hat mot seg.

Ulike mer har uten tvil russernes holdning betydd. Stalin har uttalt sitt håp om et godt samarbeid med Finland, og medlemmer av kontrollkomisjonen er lempelige og smidige menn. "Alle finner som vi har hatt kontakt med", skriver et borgerlig svensk blad, "har uttrykt sin glede over russernes taktfulle opptreden. De holder bestemt på at fredsvilkårene skal oppfylles, men de opptrer korrekt og viser ingen smålighet og blander seg ikke i Finlands indre anliggender i større utstrekning enn hva fredsvilkårene foreskriver. Russland har virkelig vunnet stor tillit i Finland de siste ukene."

En annen årsak til stemningsomslaget i Finland er - underlig nok - luftangrepene under krigen. Finnene har ikke kunnet unngå å se at russerne ikke har villet volde unødige ødeleggelser. Når de har lest om ødeleggelsen av Hamburg, Köln og Berlin, har de sagt: om russerne hadde villet, kunne de ha lagt våre byer øde. - Men mest har det naturligvis betydd at finnene er blitt klar over Sovjetsamveldets militære kraft og at det ikke fins noen mulighet for å leve videre som selvstendig nasjon om de skal fortsette å være "utposten mot øst".

Innen borgerlige kretser taler man ikke nå lenger om et gjensidig "700-årig hat", men om Finland som broen mellom Vest-Europa og Russland. Statsminister Castrén uttalte for en tid siden: "Vi har i vår selvstendighetstid ofte i altfor høy grad glemt det faktum at det er vårt lodd å leve som det store Russlands nabo. Kjennskapet til russiske forhold og forståelsen for russisk mentalitet har vært mangelfull."

I arbeiderklassen har det hele tiden gjort seg to strømninger gjeldende: på den ene siden har man hatt de menn, med Tanner i spissen, som har villet føre krigen på Tysklands side. På den andre siden har man hatt de menn som hele tiden har stått i opposisjon til krigspolitikken. - Det er ingen tvil om at de menn som skal lede Finlands fremtidige politikk i storutstrekning må bli rekruttert fra denne siste gruppe. Meldinger fra Finland går ut på at det nylig gjenopprettede kommunistparti akter å samarbeide med de demokratiske partiene, og innen sosialdemokratiet har Tanners stjerne vært raskest dalende i det siste. De finske fagforeningers sentralforbund gir i et opprop uttrykk for den holdning fra Finlands side som sikkert vil bli landets ansikt utad i tiden som kommer. Det heter der bl.a.: "Vi er overbevist om at vi på det grunnlag som er skapt ved våpenstillstandsavtalen, skal kunne fortsette arbeidet med å gi vårt folk en rolig og lykkelig framtid. Men det krever en riktig oppfatning av vårt folks stilling, og virkelige muligheter som en liten stat, mot til å knuse gamle fordommer og konservativt tenkesett, kløbsken når det gjelder å bytte vennskapslinje og oppriktige forbindel-

ser med dem som man har mistenkt og fryktet, og enighet innen folket når den nye veien stokes ut."

Ved siden av et godt forhold til Sovjetsanveldet blir Finnlands politiske mål å skape et virkelig demokrati, og i Finland er veien til dette mål lengre enn i de fleste statene ellers i Vest-Europa.

V V V

To flyveturer.

Utenriksminister Trygve Lie, justisminister Terje Wold og medisinaldirektør Karl Evang kom i forrige uke til Stockholm. Bernt Balchen fløy dem over havet. Omtrent sammen drog "ministrene" Lie og Lippestad nordover. De ble fraktet av en tysk Wehrmachtsmaskin.

Det er ikke bare i tid det er en sammenheng mellom disse to flyveturer. Begge er foranlediget av at befrielsen av vårt land er begynt. Den norske regjerings representanter skal ta fatt på oppbyggingen av en fri norsk administrasjon på norsk grunn. For første gang på over 4 lange og tunge år skal igjen en del av vårt land få et lovlig styre. Det er vel grunn til å tro at Wold som selv er fra Nord-Norge, skal lede regjeringens arbeid der oppe. Det er ingen lett oppgave han får. Men han vil få en hel og uavkortet støtte av befolkningen. I fellesskap og under norsk ledelse vil de som frie kvinner og menn ta rydningsarbeidet fatt påny. Tross nød og savn vil de være lykkelige fordi de er frie.

Men hva skal så Lie og Lippestad der oppe? Jo, de ser det som sin oppgave å legge hindringer i veien for befolkningens befrielse. De kan ikke hindre at tyskerne stykke for stykke blir drevet vekk. I stedet forsøker de å fjerne befolkningen fra hjemstedene. Ved hjelp av dødsdommer og annen terror søker de å gjennomføre en tvangsevakuering. Atter en gang vil de oppdage hvor det norske folk står.

To flyveturer ..... Den ene begynnelse til en ny dag for vårt land, den annen avslutningen av en mørk natt.

V V V

Potetene igjen.

Vi går etter alt å dømme en ny krigsvinter i møte. Matsituasjonen fortøner seg så mørk som vel mulig. Fisk blir det vanskeligere med for hver dag som går. Ennå fins det noen små lagre av saltet fisk, men de strekker ikke til for lang tid. Fersk fisk fins det overhodet ikke. Fiskerne mangler olje, og er det noen som har noen fat liggende, så tør de ikke gå ut. Eisenhower har erklært alt som flyter på norske farvann total krig. Det er krigens lov, og kanskje nødvendig.

Så blir det potetene å falle tilbake på. Poteten skal redde oss som så ofte før i vår historie. Men poteten er borte, og denne gang er det ikke bare tyskerne som har skylden. Vi skrev i et tidligere nummer at tyskerne hadde rekvirert 75.000 tonn. Nå skal dette tallet være steget til 125.000 tonn. Det er 125.000 tonn for meg, men utgjør bare ca. 12% av produksjonene og forklarer ikke den skrikende mangelen på poteter som råder. Forklaringen er kort og godt at tallrike bønder holder potetene tilbake fra omsetningen. De avventer prisstigning eller de selger rett og slett til børspriser. Etter hva vi hører er 1.- krone pr. kilo ingen uvanlig pris.

Nå nytter det ikke lenger å overtale eller mildt bebreide dem som utnytter situasjonen til å berike seg på sine landsmenns ulykke. Nå må det trues, og det slik at det virker. Vi er ikke de rette til å komme med disse trussler. Vi skulle såmøn ikke ha spart på dem om vi hadde noe å true med. Det må bli regjeringens og hjemmefrontens ledelses sak å skremme bondene og mellomhandlerne slik at de holder opp med denne motbydelige trafikken. Disse organer kan tale med autoritet og myndighet. Når man i London kan utferdige drakoniske straffer for folk som er blitt

medlem av N.S., kan man i sannhet gjøre det samme overfor dem som ågrer med landets viktigste fødemiddel.

Vår regjering og hjemmefrontens ledelse har ordet. Det gjelder tusener av landsmenns liv og velferd. Ingen sentimentalitet må bli vist. Det vi trenger er ikke talemåter og paroler som sjelden blir fulgt. Straffelover som får det til å stikke i noen hver må til, og vi må ha vilje til å anvende disse straffelover når tiden er inne. Da ville nok den samfunnssolidaritet som store lag av folket hittil har manglet, plutselig innfinne seg.

v v v

KAMPEN FOR FREDEN.

Målene (fortsatt).

4. Inntektsfordelingen.

Den mengde forbruksvarer som produseres må fordeles på alle, på de som produserer disse varer, på de som produserer produksjonsmidler og på de arbeidsuføre. Nasjonalinntektens fordeling på de enkelte bestemmer hvor meget hver skal få av den foreliggende mengde forbruksvarer. Folketellingen i 1930 viste 64% av befolkningen tjente under 2000 kroner pr.år og fikk 27% av nasjonalinntekten, 23% tjente 2-4000 pr.år og fikk 31% av nasjonalinntekten, 9% tjente 4-7000 pr.år og fikk 21% av nasjonalinntekten, resten, 4% av befolkningen, tjente over 7000 kroner pr.år og fikk 21% av nasjonalinntekten. Tallene omfatter bare de som var i arbeid, altså ikke de arbeidsløse. Allerede disse tall viser at det var en grunnleggende feil i inntektsfordelingen før krigen. Og denne feil er ikke blitt mindre under krigen. Hvis en dessuten tar hensyn til de forskjellige inntektsgruppers forsørgelsesbyrde, blir forholdet ennå skjevere. En økonomisk strukturundersøkelse viste at det i Oslo før krigen var 25% av befolkningen som ikke hadde så stor inntekt at de hadde råd til å holde et kosthold og en boligstandard som var helsemessig forsvarlig.

En mer likelig fordeling av nasjonalinntekten bør være et like selvfølgelig krav som kravet om full beskjeftigelse for alle. En viss forskjell i lønninger og inntekter vil det kanskje være, men ulikheten bør springe fram av forskjell i utdanning og dyktighet, ikke av sosial opprinnelse, "hell" eller andre tilfeldigheter. Vårt første mål må være å bringe alle yrker opp på et inntektsnivå som muliggjør en menneskeverdig livsførsel. Gjennomsnittsinntekten for arbeidere i vår hordværing, jordbruk og skogbruk, var etter folketellingen i 1930 kr.850.-- pr.år. Til sammenligning kan nevnes at gjennomsnittsinntekten for skipsredere var vel 40 ganger så stor.

Vårt annet mål bør være at bare arbeid som samfunnsett er verdiskapende, bør få andel i nasjonalinntekten. Arbeid som vel skaffer den enkelte penger i lommeboka, men som ikke betyr noen planing av samfunnets samlede verdier, bør avskaffes. Særlig innen omsetningen foregår det en mengde samfunnsett bortkastet arbeid. Slikt bortkastet arbeid betyr en reduksjon i den alminnelige levestandard.

Folkets levestandard må snarest mulig bringes opp igjen på et rimelig nivå. Dette vil gå så meget fortere hvis vi for det første foretar en inntektsutjevning mellom de ulike yrker og befolkningslag, og for det annet setter en stopper for alt bortkastet arbeid, selv om dette er aldri så inntektsbringende for den enkelte. Nasjonalinntekten må fordeles på de som har vært med å skape denne inntekt. Eller sett fra den annen side: Enhver må finne seg et arbeid som er verdiskapende for samfunnet. Først da vil samfunnet honorere hans innsats ved å gi ham en andel i nasjonalinntekten.

5. Kosthold.

Erneringsundersøkelser avslørte at betydelige deler av det norske folk lever av feil ernæring. Dels skyldes dette at inntektene